

Dansk
Skoleforening
for
Sydslesvig

Læseplan
for
Dansk
i
Hjælpeskolen

2004

Indholdsfortegnelse til læseplan for dansk i hjælpeskolen

Indholdsfortegnelse	side 1
Formål	side 2
Centrale kundskabs- og færdighedsområder i dansk	side 2
Generelle bemærkninger om undervisningen af elever i hjælpeskolen	side 4
Generelle bemærkninger om danskundervisningen i hjælpeskolen	side 4
Læseplanens opbygning	side 6
Læseplanens struktur	side 6
<u>Trin 1</u>	side 7
Emner	side 7
Handleplan	side 7
<u>Trin 2</u>	side 9
Emne	side 9
Handleplan	side 9
<u>Trin 3</u>	side 12
Emner	side 12
Handleplan	side 12
<u>Trin 4</u>	side 15
Emner	side 15
Handleplan	side 15
<u>Trin 5</u>	side 18
Emner	side 18
Handleplan	side 18
<u>Bilag</u>	side 21
Mål for børnehavens førskolegruppe	side 21
Læseindlæring/læsestrategier	side 22
Grundskrift - Obligatorisk skriftform	side 23
Grundskrift - Obligatorisk skriftform	side 24
Grundskrift - Eksempler på sammenbinding I	side 25
Grundskrift - Eksempler på sammenbinding II	side 26
120 hyppigste ord	side 27
Oversigt over de vigtigste grammatiske betegnelser	side 28

Læseplan for dansk i hjælpeskolen

Formål

Formålet med undervisningen i dansk er, at eleverne tilegner sig færdigheder og kundskaber i at forstå og anvende talt og skrevet dansk og at give eleverne lyst til at bruge sproget.

Undervisningen skal fremme den enkelte elevs personlige og sproglige udvikling.

Undervisningen skal udvikle elevernes bevidsthed om dansk kultur, sprog og sprogbrug.

Undervisningen skal fremme elevernes oplevelse af sproget som en kilde til udvikling af personlig og kulturel identitet, der bygger på en æstetisk, etisk og historisk forståelse.

Undervisningen skal bidrage til, at eleverne opnår udtryks- og læseglæde og øger deres indlevelse og indsigt i litteratur og anden fiktion.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i dansk

Sprog udvikles i et menneskeligt fællesskab og er således udtryk for et lands eller en gruppes kultur. Det er et socialt fænomen, situationsafhængigt og med et indhold.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er:

- *Det talte sprog (lytte og tale)*
- *Det skrevne sprog (læse og skrive)*
- *Sprog, litteratur og kommunikation.*

Dansk er et dannelsesfag, hvor de grundlæggende færdigheder og kundskaber skal udvikles som en helhed gennem skoleforløbet både i faget dansk, og når dansk indgår i tværfaglige emner og problemstillinger.

De grundlæggende færdigheder og kundskaber i faget dansk angår elevernes personlige, sociale og kulturelle liv.

De centrale kundskaber og færdigheder er grundlaget for tilrettelæggelsen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningen, således at eleverne kan:

- forstå og anvende talt dansk
- reagere på sproget på en måde, der passer til situationen
- udtrykke sig hensigtsmæssigt både i samtaler og i andre sammenhængende mundtlige fremstillinger
- læse og forstå fiktive og faktiske tekster
- udtrykke sig hensigtsmæssigt i sammenhængende skriftlige fremstillinger.

Fagets kerne

Danskundervisningens grundlæggende færdigheder er at se, lytte, tale, læse og skrive.

Dansk sprog og litteratur er kernen i arbejdet med at udvikle elevernes færdigheder i at forstå, udtrykke sig ved hjælp af og eksperimentere med sprog, tekster og andre udtryksformer.

Sproget

Elevernes færdighed i at bruge sproget bevidst og varieret både mundtligt og skriftligt udvikles, og der arbejdes med at øge elevernes ordforråd og begrebsverden.

Eleverne udvikler deres færdighed i at give sprogligt udtryk for fantasi, følelser, tanker, erfaringer og viden i en form, der passer til situationen.

Arbejdet med sproget omfatter kundskaber om sprog og sprogbrug, herunder bevidsthed og viden om sprogformer, om sproglig stil og korrekthed og om sprogets virkemidler, funktioner og opbygning.

Desuden arbejdes der med forskelle og ligheder mellem dansk og tysk.

Ved arbejdet med sproglig tilegnelse arbejdes der med strategier, der understøtter forståelsen af sproget og fremmer sprogproduktionen, ordbøger og andre opslagsværker.

At lytte og tale

Der arbejdes med elevernes færdigheder i at anvende talesprogets udtryksformer og lytte aktivt både i samtale, ved fortælling og ved længere mundtlig fremstilling.

At læse

Elevernes færdighed i at læse sikkert og hurtigt med forståelse, indlevelse og indsigt i forskellige tekster udvikles.

Der arbejdes med skønlitterær og faglig læsning og med forskellige læsemåder afhængigt af formålet med læsningen.

At skrive

Eleverne udvikler deres færdighed i at udtrykke sig skriftligt.

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne kan anvende og forholde sig til korrekt sprog, retstavning og tegnsætning.

Der arbejdes endvidere med elevernes færdighed i håndskrivning og brug af elektronisk tekstbehandling. Desuden arbejdes der med layout.

Litteratur

Gennem arbejdet med ældre og nyere litteratur skal eleverne tilegne sig kundskaber om dansk litteratur og kulturel tradition og udvikling.

Arbejdet med fortrinsvis dansk litteratur omfatter såvel umiddelbar oplevelse som færdigheder i fortolkning gennem samtaler om teksterne.

Andre udtryksformer

Der arbejdes med lyd- og billedmedier i forskellig sammenhæng (trykte og elektroniske medier, billedkunst, film, drama).

Generelle bemærkninger om undervisningen af elever i hjælpeskolen

Elever med generelle indlæringsvanskeligheder har problemer på de fleste områder i forbindelse med skolearbejde og -liv.

Eleverne udviser betydelig spredning mht. intellektuel, sproglig, følelsesmæssig, social og motorisk udvikling samt i praktiske færdigheder.

Kombinationen af de forskellige funktionshandicap fører ofte til snæver begrebs- og forestillingsverden, følelsesmæssig ustabilitet og manglende selvtillid. I undervisningen giver dette sig konkret til kende ved at disse elever har svært ved

- at abstrahere og arbejde med symboler
- at indse sammenhænge og drage slutninger
- at fastholde og forstå indlært stof
- at omstille sig til nyt arbejde, nye situationer og nye mennesker.

Med udgangspunkt i den enkelte elev og dennes behov drejer det sig om at fremme deres livsduelighed – både på kort og lang sigt.

Elevens kompetencer skal øges uanset funktionsniveau.

De grundlæggende færdigheder, såsom tale, læse og skrive, skal udvikles gennem hele skoleforløbet, således at eleverne bliver i stand til at tilegne sig kundskaber i faget dansk også når dansk indgår i tværfaglige emner og problemstillinger.

Generelle bemærkninger om danskundervisningen i hjælpeskolen

Elevernes sproglige baggrund

Når eleverne starter i 1. klasse i hjælpeskolen har de fleste været 2-3 år i en dansk børnehave. Her har de mødt det danske sprog, men har generelt haft svært ved at lære de grundlæggende færdigheder. De fleste elever har tysk som deres førstesprog og dansk som deres andetsprog. Derudover har eleverne forskellige sproglige forudsætninger betinget af forskelle i hjemmenes sproglige vaner.

Denne forskel i den sproglige kompetence hos eleverne er en udfordring for skolen og dens måde at organisere den første sprogundervisning på.

Indlæring af det danske sprog er en central opgave i såvel børnehaver som skoler. Det forløb, som børnene i børnehaven har deltaget i, tages der udgangspunkt i på TRIN 1 (se bilag: ”Mål for børnehavens førskolegruppe”). Børnehavens evaluering af førskolebørnene danner grundlag for samtaler mellem pædagoger og kommende klasselærere. Denne samtale har til hensigt at lette overgangen fra børnehave til skole og at informere om børnenes udvikling.

Dansk som dannelsesfag og som sprogfag

Sigtet med undervisningen i faget dansk er at give eleverne sproglig kompetence, der er modersmåls lignende for derigennem at gøre eleverne funktionelt tosprogede.

Fagets dannelsesside berører den personlige udvikling, der bl.a. påvirkes gennem det stof, der arbejdes med og gennem det sprog, man hører og udtrykker sig med. Dansk er således både et humanistisk dannelsesfag og sprogfag.

Desuden er dansk undervisningssproget i skolen, når det gælder alle andre fag bortset fra faget tysk. Dette stiller store krav ikke blot til dansklærerne, men også til skolens øvrige faglærere. I valg af pædagogik må læreren derfor være opmærksom på dette forhold. Det medfører, at især begynderundervisningen bygger på sproget som erfarings- og oplevelsesfelt, og ikke blot som middel til at udtrykke sig. Barnet skal møde sproget i meningsfyldte sammenhænge, idet sprog og handling kædes sammen. Sproget indlæres ved efterligning og hyppige gentagelser.

Emneundervisning og samarbejde med andre fag

Faget dansk har ofte en central placering, når det gælder tværfagligt samarbejde. Det vil være af stor betydning, at der foregår et tæt samarbejde mellem alle klassens faglærere, og at der etableres tværfaglige undervisningsforløb. Dette vil styrke elevernes opfattelse af faget som en del af en større helhed og sproget som et redskab, der kan anvendes i skolens øvrige fag. Også af hensyn til den sproglige udvikling er en emnebaseret undervisning en fordel, idet der således skabes rammer for en fælles erfaringsverden.

Emnearbejde i løbet af sidste skoleår

I løbet af elevens sidste skoleår, uanset på hvilket trin eleven befinder sig, kan det anbefales, at den enkelte elev vælger et emnearbejde af særlig personlig interesse. Omfang og fremlæggelsesform tilpasses til elevens formåen.

Eleven er medvirkende til at udarbejde: Indhold, arbejdsplan og fremlæggelsesform.

Det er nødvendigt, at eleven får en grundig vejledning om planlægning af emnet, indsamling af information, tidsplan og fremlæggelsesformen.

Fremlæggelsesformen kan fx være: foredrag, plancher, pc, overhead eller fremstilling af et skriftligt arbejde.

Eleven lærer herved selv at strukturere, indgå og overholde aftaler.

Elevens selvstændighed og selvtillid styrkes.

IT i undervisningen

Computeren er et godt redskab til eleverne i hjælpeskolen. Der findes mange gode programmer, der kan anvendes direkte i undervisningen, og som styrker indlæringen både fagligt og i den praktiske anvendelse af computeren.

Elevernes færdigheder og kompetencer

IT i undervisningen gælder alle skolens fag. Der er udarbejdet en læseplan for IT i undervisningen, hvor man kan få et overblik over hele IT-forløbet. Et samarbejde med klassens øvrige lærere kan sikre, at man ved fælles hjælp når de mål, der er beskrevet.

Det forventes, at langt de fleste elever i hjælpeskolen efter endt skolegang kan opfylde kravene, der er anført i IT-læseplanen. IT-læseplanens struktur følges i videst muligt omfang, dog vil det være forskelligt, hvornår den enkelte elev kan starte og i hvilket tempo, der kan arbejdes.

Grammatiske betegnelser

For at give eleverne mulighed for større sammenlignelighed i sprogfagene, skal der i alle sprogfag anvendes de latinske grammatiske betegnelser. De latinske betegnelser er vedlagt som bilag.

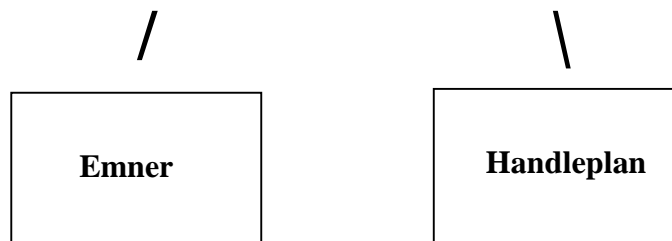
Læseplanens opbygning

Undervisningen i faget dansk er opbygget i 5 trin. Disse skal ikke ses som klassetrin, men som en kontinuerlig udvikling af undervisningen for faget dansk. Det vil være forskelligt, på hvilket trin den enkelte elev befinder sig efter endt skolegang. Eksempelvis kan en elev have opnået færdigheder i mundtlig dansk svarende til TRIN 5 og i skriftlig dansk svarende til TRIN 3.

Det er lærerens opgave og ansvar at stå for den faglige tilrettelæggelse af undervisningen, herunder at vægte indholdssidens enkelte emner i forhold til hinanden og at fastlægge den rækkefølge, hvori de enkelte emner behandles.

Læseplanens struktur

Hvert trin er inddelt i to hovedområder:

Trin 1

Emner

Undervisningen omfatter:

- sprogindlæring
- begyndende bogstavindlæring
- samtale og fortællen
- lærerens oplæsning/fortællen
- førskrivning
- sang og sanglege
- tegning, illustration
- drama/teater/situationsspil eller –lege
- brug af skolebibliotekets forskellige tilbud.

Handleplan

Sprogindlæring

Der kan arbejdes med lytteøvelser, artikulationsøvelser, begrebsdannelse og sætningsopbygning. Eleverne øves i at kunne lytte til og forstå instruktioner og indholdet i fortællinger ved bl.a. at gengive indholdet.

Basisordforrådet øges ved at sætte ord på konkrete ting i barnets omgivelser. F.eks. indlære navne for farver. Der kan arbejdes med verbalisering af konkrete handlinger, beskrivelse af forskelle og ligheder ud fra konkrete ting og indlæring af ordpar f.eks. stor/lille, tyk/tynd og varm/kold. I øvrigt henvises til afsnittet dansk som dannelsesfag og som sprogfag side 1 (se bilag: ”Mål for børnehavens førskolegruppe”).

Begyndende bogstavindlæring

Det er af afgørende betydning, at der ved bogstavindlæring sigtes mod den analytisk-syntetiske lydmetode. Ved at anvende bogstavernes lyde vil eleven lære en grundlæggende teknik, der sætter eleven i stand til at læse lydrette ord ved at sætte bogstavernes forskellige lyde sammen (syntese).

Lydmetoden har den fordel, at bogstavernes lyde på dansk og tysk er ens, hvorimod bogstavernes navne ikke er det. Bogstavernes navne indlæres på det tidspunkt, hvor det falder naturligt ind i undervisningen (se bilag: ”Læseindlæring/læsestrategier”).

Samtale og fortællen

Samtalen bør have en central placering i undervisningen. Samtalen består i at lytte og at tale. Der kan arbejdes med planlagte samtaler, hvori der lægges vægt på indlæring af bestemte ord og begreber og mere spontane samtaler, der kan tage udgangspunkt i elevernes hverdag og nære omgivelser. Gennem fortællen og ved at bruge egne ord tilegner man sig det læste/hørte. Fortællen er således nært knyttet til samtalen.

Lærerens oplæsning/fortællen

I hele skoleforløbet er lærerens oplæsning/fortællen en vigtig del af undervisningen. Gennem oplæsning/fortællen kan eleverne få en oplevelse, der skaber grobund for fantasi, læselyst og sproglig udvikling. Oplæsning/fortællen er desuden en god lytteøvelse, som styrker elevernes ordforråd og udvider deres begrebsverden.

Førskrivning

Håndethed afklares. Der bør arbejdes med:

- grov- og finmotoriske øvelser
- indøvelse af øje- håndkoordination
- læseretning og bogstavernes trykte form
- håndgreb og skrivestilling.

Sang og sanglege

Der kan arbejdes med rim og remser, sange og sanglege.

Tegning og illustration

Der kan arbejdes med tegning og illustration af egne og fælles oplevelser, fortællinger m.m.

Drama/teater/situationsspil eller -lege

I det omfang andre aktiviteter som fx situationsspil m.m. er med til at belyse og fremme forståelsen samt med til at styrke elevernes kreative udfoldelsesmuligheder inddrages disse aktiviteter i undervisningen.

Brug af skolebibliotekets forskellige tilbud

Eleverne vænnes til at færdes på skolebiblioteket og bliver fortrolige med udlånsmulighederne.

Trin 2

Emner

Undervisningen omfatter:

- sprogindlæring
- bogstavindlæring
- den første læseindlæring
- samtale og fortællen
- lærerens oplæsning/fortællen
- skrivning af små og store trykte bogstaver
- skrivning af enkelte ord og sætninger
- IT i undervisningen
- sang og sanglege
- tegning, illustration
- drama/teater/situationsspil eller –lege
- brug af skolebiblioteket.

Handleplan

Sprogindlæring

Der arbejdes fortsat med lytteøvelser, artikulationsøvelser, begrebsdannelse og sætningsopbygning.

Eleverne øves i at kunne lytte til og forstå instruktioner og indholdet i fortællinger ved bl.a. at gengive indholdet. Ved samtaler, sproglege og ved rim og remser trænes den sproglige opmærksomhed, som så kan udnyttes ved bogstavindlæringens lydøvelser.

Sproglige artikulationsøvelser kan bl.a. være rim og remser, sange og træning i at kunne sige bogstavernes lyde.

Eleverne bør trænes i at udtale ord og sætninger tydeligt og korrekt, men man bør være varsom med at korrigere dem.

Elevernes basisordforråd udvides ved samtaler, fælles oplevelser, emneundervisning og tilrettelagte forløb, hvor der lægges vægt på og indlæres bestemte begreber fra forskellige områder. Der arbejdes med mundtlige aktiviteter som spørgsmål/svar, genfortælling, selvstændig fortællen, små situationsspil og andre aktiviteter, der styrker det mundtlige sprog.

Bogstavindlæring

Det er af afgørende betydning, at der ved bogstavindlæring sigtes mod den analytisk-syntetiske lydmetode (se bilag: "Læseindlæring/læsestrategier"). Ved at anvende bogstavernes lyde vil eleven lære en grundlæggende teknik, der sætter eleven i stand til at læse lydrette ord ved at sætte bogstavernes forskellige lyde sammen (syntese). Lydmetoden har den fordel, at bogstavernes lyde på dansk og tysk er ens, hvorimod bogstavernes navne ikke er det. Bogstavernes navne indlæres på det tidspunkt, hvor det falder naturligt ind i undervisningen.

Det forventes, at bogstavindlæringen er afsluttet på Trin 2.

Den første læseindlæring

Samtidig med, at bogstaverne indlæres, lærer eleven den grundlæggende teknik, der sætter eleven i stand til at læse lydrette ord, ved at sætte bogstavernes forskellige lyde sammen (syntese).

Når eleverne er sikre i bogstavernes lyde og i analyse og syntese, går man videre med at arbejde med lettere øvelser i stavelsesdeling. Der kan arbejdes med at prikke vokaler, klappe stavelser og lære at antal vokaler i et ord er lig med antal stavelser i et ord.

Ikke-lydrette ord, som forekommer i de tekster, der arbejdes med, indlæres efter ordbilledmetoden (fx jeg, mig, dig, sig, de).

Samtale og fortællen

Samtalen består i at lytte og at tale. Der kan arbejdes med planlagte samtaler, hvori der lægges vægt på indlæring af bestemte ord og begreber og mere spontane samtaler, der kan tage udgangspunkt i elevernes hverdag og nære omgivelser. I en samtale indgår bl.a. arbejdet med at tage ordet efter tur og lytte opmærksomt til hinanden. Gennem fortællen og ved at bruge egne ord tilegner man sig det læste/hørte. Fortællen er således nært knyttet til samtalen.

Lærerens oplæsning/fortællen

Gennem oplæsning/fortællen kan eleverne få en oplevelse, der skaber grobund for fantasi, læselyst og sproglig udvikling. Oplæsning/fortællen er desuden en god lytteøvelse, som styrker elevernes ordforråd og udvider deres begrebsverden.

Skrivning af store og små trykte bogstaver

I forbindelse med skrivning af bogstaver og ord, lægges der vægt på selve disciplinen skrivning. Der arbejdes med bogstavernes grundformer dvs. de små og store trykbogstaver, samt bogstavernes indbyrdes højdeforhold.

Skrivning af enkelte ord og sætninger

Den første læsning understøttes ved skrivning af små lydrette ord. Skrivning bruges også som mere spontan udtryksmulighed, hvor retstavningen rettes så lidt som muligt. Dette kan fremme elevernes skrive- og fortællelyst.

IT i undervisningen

Der henvises til compendium: IT i undervisningen. Der arbejdes med det, der er relevant for eleverne på Trin 2.

Sang og sanglege

Der kan arbejdes med rim og remser, sange og sanglege.

Tegning og illustration

Der kan arbejdes med tegning og illustration af egne og fælles oplevelser, fortællinger m.m.

Drama/teater/situationsspil eller -lege

Disse aktiviteter bør inddrages i undervisningen, hvor det falder naturligt.

Brug af skolebiblioteket

Eleverne får ved hjælp af udlån i skolebiblioteket mulighed for selv at vælge bøger til hjemlån.

Trin 3

Emner

Undervisningen omfatter:

- begyndende læsning
- samtale og fortællen
- lærerens oplæsning/fortællen
- grundskrift indøves
- begyndende retstavning
- de første grammatiske regler indøves
- tegnsætning
- IT i undervisningen
- andre aktiviteter, fx drama/teater, sang, illustration, udstilling
- brug af skolebiblioteket.

Handleplan

Begyndende læsning

Læsning automatiseres gennem elevens højtlesning, stillelæsning og fri selvstændig læsning. Der arbejdes med både kendte og ukendte tekster. Fælles tekster læses højt efter gennemarbejdning i klassen, fx læsebog. Desuden trænes eleverne i stillelæsning efter, at den første læseindlæring er kommet i gang, fx ved selvstændig læsning af letlæsningsbøger. Der arbejdes med genfortælling af en tekst, med spørgsmål og svar. Desuden kan der arbejdes med illustration af læste tekster og med dramatisering af en læst tekst.

Samtale og fortællen

Samtalen består i at lytte og at tale. Der kan arbejdes med planlagte samtaler, hvori der lægges vægt på indlæring af bestemte ord og begreber og mere spontane samtaler, der kan tage udgangspunkt i elevernes hverdag og nære omgivelser.

Eleverne må opdage, at samtalen er et middel til social kontakt, konfliktløsning, planlægning og udveksling af viden, ideer og tanker.

Elevernes hverdag og nære omgivelser, herunder skolehverdagen, er gode indfaldsvinkler til samtaler om forhold og oplevelser, alle har taget del i eller kender. Det samme gælder fælles læste tekster. Gennem fortællen og ved at bruge egne ord tilegner man sig det læste/hørte. Fortællen er således nært knyttet til samtalen.

Lærerens oplæsning/fortællen

Gennem oplæsning/fortællen kan eleverne få en oplevelse, der skaber grobund for fantasi, læselyst og sproglig udvikling. Oplæsning/fortællen er desuden en god lytteøvelse, som styrker elevernes ordforråd og udvider deres begrebsverden.

Grundskrift indøves

Der arbejdes fortsat med selve disciplinen skrivning. Grundskriften – en sammenhængende skrift – indøves (se bilag: ”Grundskrift”).

Begyndende retstavning

Retstavning begynder allerede indirekte den dag eleven lærer at læse det første ord og senere, når ordet skal skrives. I Trin 3 arbejdes med en fortsat udvikling af basisordene, der bør tilstræbes at være korrekte. Eleven skal efterhånden i skriveprocessen kunne anvende det fonematiske princip (lydret stavning). Desuden indlæres de 120 hyppigste ord som ordbilleder, således at de kan skrives umiddelbart (se bilag: ”120 hyppigste ord”). Der arbejdes med alfabetisering og brug af ordbog.

De første grammatiske regler indøves

Inden for grammatikken arbejdes der med: bogstavlyde og bogstavnavne, orddele (stavelser), ordklasser og sætninger. Definitioner på hhv. substantiver, verber og adjektiver læres, og der trænes i at skelne de tre ordklasser fra hinanden.

Substantiver

Træning i brug af korrekt artikel.

Bøjning af substantiver (bestemt og ubestemt form) i singularis og pluralis.

Proprier.

Sammensatte substantiver.

Verber

Bøjning af verber i infinitiv, præsens og imperfektum.

Tegnsætning

Eleverne præsenteres for betydningen af tegnene: punktum, komma, spørgsmålstegn og udråbstegn.

IT i undervisningen

Der henvises til kompendium: IT i undervisningen. Der arbejdes med det, der er relevant for eleverne på Trin 3.

Andre aktiviteter, fx drama/teater, sang, illustration, udstilling

Der arbejdes med andre udtryksformer i samspil med de øvrige faglige områder.

Leg og drama er vigtige aktiviteter for indlæring af det danske sprog.

Sange kan med stor fordel anvendes til indlæring af sproget. Netop gennem det musikalske udtryk har man lettere ved at huske ord og vendinger. Samtidig er de danske sange en del af den danske kultur.

Illustration anvendes fx ved egne eller fælles tekster, ved emnearbejde og i forbindelse med udstilling af et emneforløb eller tværfagligt forløb.

Brug af skolebiblioteket

Eleverne får ved hjælp af udlån i skolebiblioteket mulighed for selv at vælge bøger til hjemlån. Eleverne øves i at finde frem til emner, der interesserer dem.

Trin 4

Emner

Undervisningen omfatter:

- læsning
- samtale og fortællen
- lærerens oplæsning/fortællen
- skriftlig fremstilling
- retstavning
- grammatik
- tegnsætning
- IT i undervisningen
- andre aktiviteter
- brug af skolebibliotek.

Handleplan

Læsning

Der arbejdes fortsat med højtlesning, stillelæsning og fri selvstændig læsning. Eleverne arbejder med både kendte og ukendte tekster. Der lægges vægt på indholdsforståelse, spørgsmål og svar, genfortælling af det læste og læsning med opgaveløsning. Desuden undervises i læsning af fagtekster.

På Trin 4 kan der med fordel læses skønlitterære tekster, fx små afsluttede fortællinger, eventyr, sagn, fabler, børnebøger i classesæt, digte og sange og små lette fagtekster.

Samtale og fortællen

Samtale kræver gensidig opmærksomhed og evne til at udtrykke egne tanker og følelser. Det er vigtigt for elevernes sprogindlæring, at de får tid og mulighed for at udtrykke sig mundtligt. Mundtlig kommunikation kan trænes målrettet ved planlagte samtaler om bestemte emner eller interesseområder.

Samtalen er en balance mellem at lytte til og tale med hinanden. Ikke-korrekte formuleringer rettes, men samtidig må man tage højde for, at eleverne kan have vanskeligheder med frit at formulere sig på dansk pga. manglende ordforråd. Sproglig korrektion må derfor ikke ødelægge lysten til at formulere sig.

Lærerens oplæsning/fortællen

Lærerens oplæsning for eleverne er en nødvendig og vigtig del af undervisningen. Oplæsningen medvirker til udvidelse af elevernes ordforråd og begrebsverden. Gennem oplæsning får mange en bedre forståelse og oplevelse af den hørte tekst.

Skriftlig fremstilling

Bundne opgaver

I de mere bundne skriftlige opgaver trænes specielle færdigheder. Arbejdsformen kan være afskrift, indsættelsesøvelser og små lette diktater. Når der arbejdes med et emne eller et undervisningsforløb indøves de specielle ord, som indgår i emnet. De 120 hyppigste ord trænes fortsat.

Frie opgaver

Her vægtes indholdssiden af teksten.

Arbejdet omfatter tænkte eller virkelige handlingsforløb. Det er naturligt, at lade den skriftlige fremstilling basere på egne eller fælles oplevelser og emner.

Der arbejdes fx med billedbeskrivelse, personbeskrivelse, fortsættelse/afslutning på en historie, små billedstile, breve, små avisartikler, digte, korte historier i forbindelse med behandling af et tema og fortællinger samt film og fjernsynsudsendelser.

Retstavning

Der bør lægges vægt på, at eleverne trænes i korrekt stavning af lydrette ord. Der arbejdes fortsat med ordbogsøvelser. Eleverne præsenteres for enkle staveregler fx brug af enkelt/dobbelt konsonant og brug af stumt d og h. De 120 hyppigste ord trænes fortsat som ordbilleder.

Grammatik

Inden for grammatikken arbejdes der med: orddele (stavelser), ordklasser og sætninger. Definitioner på hhv. substantiver, verber og adjektiver læres, og der trænes i at skelne de tre ordklasser fra hinanden.

Substantiver

Træning i brug af korrekt artikel.

Bøjning af substantiver i singularis og pluralis, bestemt og ubestemt form.

Proprier.

Sammensatte substantiver.

Verber

Bøjning af verber i imperativ, infinitiv, præsens og imperfektum.

Adjektiver

Gradbøjning af adjektiver, adjektivernes t- og e- form.

Tegnsætning

Der arbejdes med punktumsøvelser. Eleverne lærer at skelne mellem punktum, spørgsmålstegn og udråbstegn.

IT i undervisningen

Der henvises til compendium: IT i undervisningen. Der arbejdes med det, der er relevant for eleverne på Trin 4.

Andre aktiviteter

Der arbejdes med andre udtryksformer i samspil med de øvrige faglige områder.

Illustration anvendes fx ved egne eller fælles tekster, ved emnearbejde og i forbindelse med udstilling af et emneforløb eller tværfagligt forløb.

Brug af danske medier fjernsyn, radio, musik, underholdning, film m.m. i undervisningen giver mulighed for en sproglig stimulering og et kulturelt kendskab.

Brug af skolebiblioteket

Eleverne skal have mulighed for at låne bøger til frilæsningsbrug i skolen og hjemme. Derudover øves eleverne i at bruge skolebibliotekets muligheder for at finde frem til materialer i forbindelse med fx emneopgaver.

Trin 5

Emner

Undervisningen omfatter:

- læsning
- samtale og diskussion
- lærerens oplæsning/fortællen
- skriftlig fremstilling
- retstavning
- grammatik
- tegnsætning
- IT i undervisningen
- andre aktiviteter
- brug af skolebiblioteket

Handleplan

Læsning

Der arbejdes fortsat med højtlesning, stillelæsning og fri selvstændig læsning. Eleverne arbejder med både kendte og ukendte tekster. Der arbejdes med forskellige læsemåder afhængigt af formålet med læsningen. Der lægges vægt på indholdsforståelse, spørgsmål og svar, genfortælling af det læste og læsning med opgaveløsning.

Skønlitteratur

Der kan fx læses afsluttede fortællinger, eventyr, sagn, fabler, børne- og ungdomsbøger, digte og sange. Ved læsning af børne- og ungdomsbøger er det vigtigt, at eleverne kan identificere sig med indholdet i de valgte tekster.

Faglitteratur

Læsning af fagbøger kan med fordel anvendes i forbindelse med emnearbejde.

Andre former for læsning

Der kan arbejdes med avisstof og illustrerede blade, tegneserier og reklamer.

Samtale og diskussion

Samtalen er en balance mellem at tale med og lytte til hinanden. Ikke-korrekte formuleringer bør imødegås, men samtidig tages der højde for de vanskeligheder, vore elever kan have ved frit at formulere sig på dansk. Sproglig korrektion må ikke ødelægge lysten til at formulere sig.

Eleverne må opdage, at samtalen er et middel til social kontakt, konfliktløsning, planlægning og udveksling af ideer og tanker.

Samtalen kan tage sit udgangspunkt i noget hørt, set eller læst, i fælles oplevelser, fælles anliggende, planlægning af ture, lejrskoler m.m. Samtalen kan også tage udgangspunkt i fælles læste tekster.

Ved en diskussion tages et aktuelt emne op i klassen. Emnet kan være taget fra et undervisningsforløb eller være udsprunget af en konkret episode i klassen.

Lærerens oplæsning/fortællen

Lærerens oplæsning for eleverne er en nødvendig og vigtig del af undervisningen. Oplæsningen medvirker til udvidelse af elevernes ordforråd og begrebsverden. Gennem oplæsning får mange en bedre forståelse og oplevelse af teksten.

Skriftlig fremstilling

Bundne opgaver

I de mere bundne skriftlige opgaver trænes specielle færdigheder. Arbejdsformen kan være afskrift, indsættelsesøvelser og diktater. Når der arbejdes med et emne eller et undervisningsforløb indøves de specielle ord, som indgår i emnet.

Frie opgaver

Her vægtes indholdssiden af teksten.

Arbejdet omfatter fiktive eller faktiske handlingsforløb. Det er naturligt at lade den skriftlige fremstilling basere på egne eller fælles oplevelser og emner.

Der arbejdes fx med boganmeldelse, billedbeskrivelse, personbeskrivelse, fortsættelse/afslutning på en historie, små billedstile, breve, små avisartikler, digte, korte historier i forbindelse med behandling af et tema og fortællinger samt film og fjernsynsudsendelser.

Retstavning

Retstavning tjener til en efterhånden mere korrekt skriftlig fremstilling. Elevernes færdigheder i stavning er ofte forskellige, og dette medfører en differentieret staveundervisning.

Grammatik

Der arbejdes fortsat med substantivernes, verbernes og adjektivernes bøjning. Desuden præsenteres eleverne for præpositioner, personlige pronominer og numeralier (mængde og ordenstal).

Tegnsætning

Der arbejdes fortsat med den indøvede tegnsætning fra Trin 4. Desuden arbejdes der med tegnsætning ved direkte tale.

IT i undervisningen

Der henvises til kompendium: IT i undervisningen. Der arbejdes med det, der er relevant for eleverne på Trin 5.

Andre aktiviteter

Der arbejdes med andre udtryksformer i samspil med de øvrige faglige områder. Brug af danske medier fjernsyn, radio, musik, underholdning, film m.m. i undervisningen giver mulighed for en sproglig stimulering og et kulturelt kendskab.

Brug af skolebiblioteket

Eleverne skal have mulighed for at låne bøger til frilæsning i skolen og hjemme. Derudover øves eleverne i at bruge skolebibliotekets muligheder for bl.a. at finde frem til materialer i forbindelse med løsning af forskellige opgaver i dansk såvel som i andre fag. I samarbejde med skolebibliotekaren tilbydes eleverne en præsentation af og en indføring i de muligheder skolebiblioteket kan tilbyde, når det gælder materialesøgning.

Bilag 1

Mål for børnehavens førskolegruppe

Formål

At give det enkelte barn mulighed for at styrke og videreudvikle sproglige færdigheder med henblik på, at barnet oplever glæde ved at bruge dansk, så den fremtidige læring styrkes.

Mål

I løbet af det sidste børnehaveår forventes det, at de grundlæggende forudsætninger for læse- og skriveudviklingen skabes, idet barnet opfordres til/lærer:

- *at lytte aktivt til oplæsning og fortælling*
- *at fortælle et faktisk eller fiktivt hændelsesforløb med støtte*
- *at anvende begreberne for rum og retning*
- *at anvende overbegreber på hverdagsting (fx legetøj, frugt, møbler)*
- *at anvende det mundtlige sprog aktivt med begreber og sætninger*
- *at en tekst har en oplevelses- og en meddelelsesværdi*
- *at en historie/tekst er opbygget af ord og sætninger*
- *at opdele ord i stavelser*
- *at ord er opbygget af lyde*
- *at finde forlyd i lydrette ord*
- *at kende læseretningen*
- *at finde og skrive eget navn.*

Bilag 2

Læseindlæring/ læsestrategier

En god sproglig udvikling, erfaring, viden og oplevelser er nogle vigtige forudsætninger for læsning. Forudsætninger for læsning kan udvikles ved oplevelser, oplæsning, samtale og sproglig opmærksomhed, hvor eleven bl.a. er bevidst om, at der til hvert fonem svarer et grafem. Desuden skal eleverne være i besiddelse af relevante og sikre afkodningsstrategier.

Læsestrategier

Det er af afgørende betydning, at det er bogstavernes og bogstavkombinationernes lyde, der anvendes. Ved at anvende bogstavernes lyde vil eleven lære en grundlæggende teknik, der sætter eleven i stand til at læse lydrette ord ved at sætte bogstavernes forskellige lyde sammen (syntese). Denne læsestrategi baserer sig på skriftsprogsnormer og har den store fordel, at bogstavernes lyde på dansk og tysk er ens, hvorimod bogstavernes navne ikke er det.

Når eleverne er sikre i bogstavernes lyde, i analyse og syntese går man videre med at arbejde med stavelser .

Ved at arbejde med stavelser vil man sætte eleven i stand til at kunne analysere længere ord. Der læres, at antal stavelser er lig med antal vokaler i et ord. Den fonetiske/lydlige stavelsesdeling (en stavelsesdeling, der følger talerytmen) anvendes i begynderundervisningen (eks. hu-se-ne). Visuelt trænes der ved at prikke under vokaleme og opdele ordet i stavelser (analyse). Ved at sammenkæde stavelser til ord både auditivt og visuelt trænes stavelsessyntesen.

Det danske sprog består imidlertid også af en række ikke-lydrette ord (fx jeg, mig, dig, sig, de). Mange af disse ord findes i betegnelsen over de 120 hyppigste ord (se bilag: 120 hyppigste ord). Desuden kan det dreje sig om centrale ord fra undervisningen. Ikke-lydrette ord indlæres efter ordbilledmetoden. Træning af de enkelte ord kan fx foregå ved

- at ordet forbindes med en tegning
- gentagende læsning
- afskrift
- kombination af ord og billede
- brug af ordkort
- vægordbøger,

og ordene vil således efterhånden blive en del af elevens ordforråd og dermed kunne anvendes til skriftlige aktiviteter.

Desuden kan eleven benytte sig af strategier, som knytter sig til kendskab til emnet, til begreber i teksten eller til illustrationer, dvs. at ordene læses kontekstafhængigt. En stærk støtte hertil er elevernes forforståelse af teksten.

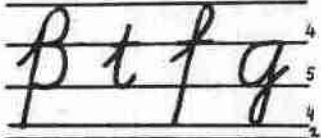
Eleverne skal efterhånden kende de tre alfabeter: bogstavernes fonem (lyd), grafem (tegn) og navn.

Bilag 3

Grundskrift - Obligatorisk skriftform

Minuskler

a b c d e f g h i j k
l m n o p q r s ß t u
v w x y z æ ø å ä ö
ü

Majuskler

A B C D E F G H I J K
L M N O P Q R S T U V
W X Y Z æ ø å ä ö ü

Tal

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

Bilag 3

Grundskrift - Obligatorisk skriftform

Minuskler

a b c d e f g h i j k
l m n o p q r s t u
v w x y z æ ø å ä ö
ü

Majuskler

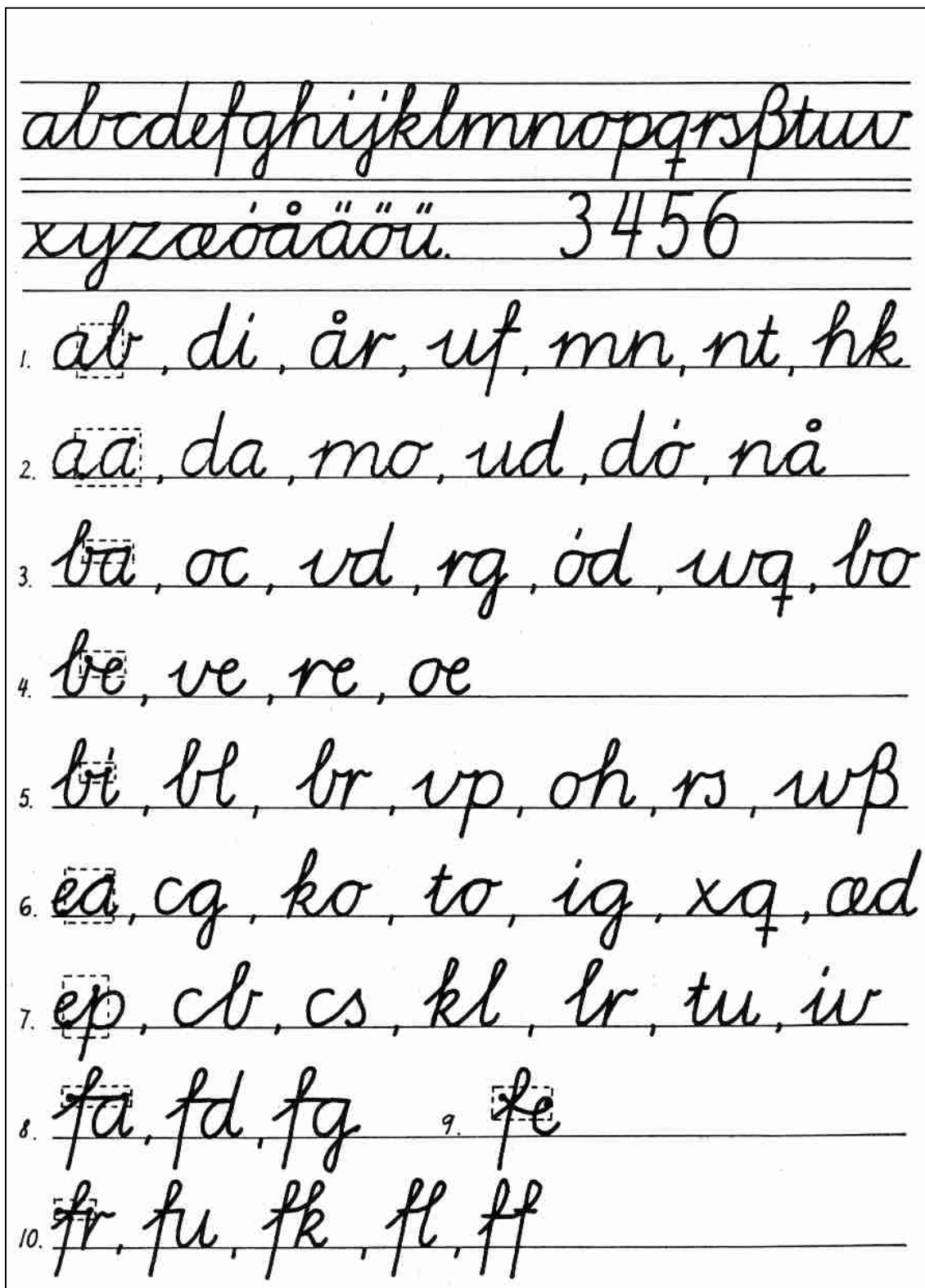
A B C D E F G H I J K
L M N O P Q R S T U V
W X Y Z æ ø å ä ö ü

Tal

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

Bilag 3

Grundskrift - Eksempler på sammenbinding I

Bilag 3

Grundskrift - Eksempler på sammenbinding II

11. ga, gd, yg, ja
12. gb, jr, yn, gm, je, yu
13. pa, pd, bo, ba
14. pb, pp, pl, bh, bt
15. qa 16. qu 17. px 18. pz
19. ax 20. az 21. xa 22. za
23. bx 24. bz 25. xb 26. zb 27. yx 28. yz

An, Bo, Cæ, Da, Ev, Fa, Go, Ha,
Id, Ja, Ka, Lu, Ma, Ni, Od, Pa,
Qu, Ri, Sa, Ta, Ur, Ve, Wa, Xy,
Yr, Za, Ad, Od, Åa, År, Öd, Üd

Bilag 4

120 hyppigste ord:

og	har	sin	gik	end	hen
af	et	skal	mig	godt	dig
er	havde	vil	jo	år	løb
at	jeg	dem	noget	været	jeg
en	man	hvor	ville	os	lidt
det	vi	alle	selv	hende	fri
han	da	når	store	dag	mon
de	kan	efter	deres	hele	små
til	ved	sagde	lille	mere	fin
den	hun	op	må	nok	tog
med	også	meget	se	nej	stor
som	blev	være	fik	kommer	glad
der	over	hvad	ned	alt	bort
men	kunne	mange	andre	sine	hver
ikke	ham	hans	mod	bliver	fordi
de	om	eller	under	lige	igen
sig	fra	her	dog	min	lang
for	så	ind	få	hvis	forbi
var	ud	kom	kun	tid	hjem
på	nu	skulle	have	far	sidste

Bilag 5

Oversigt over de vigtigste grammatiske betegnelser

Oversigt over de vigtigste danske grammatiske betegnelse

1.
Navneord
fælleskøn
intetkøn
ental
flertal
ubestemt
bestemt
nævnefald
ejefald
egennavne
2.
Udsagnsord
bydeform
navnemåde
nutid
datid
nutids tillægsmåde
datids tillægsmåde
førnutid
førdatid
fremtid
ønskemåde
hjælpeudsagnsord
handleform
lideform
3.
Tillægsord
grundform - 1. grad
højere grad - 2. grad
højeste grad - 3. grad
4.
Biord

Oversigt over de vigtigste latinske grammatiske betegnelser

1.
Substantive
-
neutrum
singularis
pluralis
-
-
nominativ
genitiv
-
2.
Verber
imperativ
infinitiv
præsens
imperfektum/präteritum
præsens participium
perfektum participium
perfektum
pluskvamperfektum
futurum
konjunktiv
modalverber
aktiv
passiv
3.
Adjektiver
positiv
komparativ
superlativ
4.
Adverbier

5.

Stedord

personlige stedord
nævnefald
afhængighedsfald
ejefald
henførende stedord
ejestedord
tilbagevisende stedord
påpegende stedord
spørgende stedord
ubestemte stedord

6.

Talord

mængdetal
ordenstal

7.

Bindeord

sideordningsbindeord
underordningsbindeord

8.

Forholdsord

9.

Udråbsord

10.

Kendeord

Sætningens vigtigste led:

udsagnsled
grundled
genstandsled
hensynsled
forholdsordsled
omsagnsled til grundled
omsagnsled til genstandsled

5.

Pronominer

-
nominativ
akkusativ og dativ (er det samme på dansk)
genitiv
relative pronominer
possessive pronominer
refleksive pronominer
demonstrative pronominer
interrogative pronominer
indefinitive pronominer

6.

Numeralier

-
-

7.

Konjunktioner

-
-

8.

Præpositioner

9.

Interjektioner

10.

Artikler

verballed
subjekt
objekt
dativ-objekt
præpositions-forbindelse
subjektsprædikat
objektsprædikat